

ὑπὸ τῶν Κροτωνιατῶν καταστραφεῖσαν πόλιν Σύβαριν καὶ εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν ταύτην εἶχον κληθῆ πάντες οἱ Ἕλληνες. Τότε καὶ ὁ Ἡρόδοτος, καταλιπὼν διὰ παντὸς τὴν γενέτειραν πόλιν, συναπῆλθε μετὰ τῶν Ἀθηναίων εἰς Θουρίους², ὡς ὠνομάσθη ἡ ἐπὶ τῶν ἑρείπιων τῆς Συβάρεως ἰδρυθεῖσα Ἀθηναϊκὴ ἀποικία, ἡ γενομένη νέα πατρις τοῦ ἱστορικοῦ, ὅστις διὰ τοῦτο καλεῖται καὶ Θούριος³. Δὲν παρέμεινεν ὅμως ὁ Ἡρόδοτος διαρκῶς ἐν Θουρίοις, ὡς ἐκ πολλῶν ἔστιν εἰκόσαι· διότι μέγα μέρος τῶν ἰδίως Ἑλληνικῶν πραγμάτων, περὶ ὧν πραγματεύεται ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ, συμπύπτει μετὰ τὴν εἰς Θουρίους μετάβασιν, ἐνῶ ἡ ἀκριβὴς αὐτῶν περιγραφή ἀπῆται βεβαίως τὴν εἰς Ἑλλάδα παρουσίαν του. Ἐξήρκει πάντως εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἐγκαταστάσεως ἡ ἐγγραφή μόνον μεταξὺ τῶν νέων ἀποίκων καὶ ἡ συμμετοχὴ αὐτοῦ εἰς τὰ τέλῃ καὶ βῆσιν τῆς νέας πολιτείας, ἐνθα δὲν ἀπῆται ἡ προσωπικὴ τοῦ ἀποίκου παρουσία, ὡς ἐξάγεται τοῦτο ἐξ ἀναλόγου περιστάσεως, ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου⁴ μνημονευομένης. Οὕτω δὲ τὸν λοιπὸν τοῦ βίου του χρόνον, μακρὰν τῶν φητριαστικῶν πραγμάτων ἰστάμενος, διήλθεν ὁ Ἡρόδοτος ἐπιδοθεὶς ἀποικειστικῶς εἰς συγγραφὴν τῆς ἱστορίας αὐτοῦ· οὐδεμίαν δὲ νέα τοῦ βίου περιπέτεια, ἂν κρίνωμεν ἐκ τῆς σιγῆς τῶν παραδόσεων, διεκόλυσε, φαίνεται, τὴν μούσῃν αὐτοῦ καὶ ἐστέρησεν αὐτὸν τῆς ἡσυχίας τοῦ βίου μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

(Ἀκολουθεῖ).

ΑΝΑ ΤΗΝ ΕΠΙ ΤΑΔΕ ΑΣΙΑΝ

ΑΠΟ ΤΣΑΝΛΗ ΕΙΣ ΤΕΧΕΡΑΝΗΝ.

Ἐκ Μοσούλης εἰς Ταβιλῆ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν).

Ἐν Ταβιλῆ τῆ 13/25 μαρτίου 1891.

Μοσούλη ἡ γλοσὰ καλεῖται καὶ κυψή, διότι ἐγείρεται ἐν μέρει ἐπὶ ὑψώματος ὅπου ἴδρυται τὸ μόνον τέμενος μετὰ τοῦ κεκλιμένου αὐτοῦ μινάρ. Ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς, εἰς 50,000 ψυχῶν ἀνερχόμενος, ἀποτελεῖται ἀποικειστικῶς σχεδὸν ἐξ Ἀράβων· χριστιανοὶ ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ περὶ τὰς 10,000, ἀνήκοντες εἰς πάντα τὰ χριστιανικὰ θρησκευμάτα. Ἰουδαῖοι δὲ περὶ τὰς 2,000, ὧν πολλοὶ ἀκολουθοῦσι τὰς τελετὰς τῆς ἀρχαίας ἰουδαϊκῆς λατρείας. Ἡ Μοσούλη κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Τίγρητος ἐνώπιον ἑρείπιων καὶ πιθανῶς ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ τοποθεσίᾳ τῆς ἀρχαίας Νινευί. Αἱ σχολαὶ καὶ μετὰ πολυαριθμῶν θόλων ὁδοὶ εἰσι στεναὶ ἅμα καὶ ἀκάθαρτοι, μολονότι ἔναι εἰσὶ πως ἐστρωμένοι διὰ μικρῶν χαλίκων καὶ ἐν τισι μέρεσι διὰ μεγάλων πλακῶν. Αἱ οἰκίαι, ὧν αἱ πύλαι εἰς ὄξειαν ἀπολήγουσιν ἀψίδα, εἰσὶν εὐρεῖαι· τὰ πολλὰ αὐτῶν παράθυρα ἀνοίγονται πρὸς τὸ μέρος μεγάλων ρυάκων, κάτωθεν τῶν ὁποίων εὐρίσκονται εὐρύχωρα σπήλαια (σερδὰπ) εἰς τὰ ὅποια καταφεύ-

γουσιν οἱ κάτοικοι, φεύγοντες τὸ πνιγρὸν θάλασς τῆς ἡμέρας. Τὴν νύκτα διέρχονται ἐν τῷ ὑπαίθρῳ ἀνδρόρῳ. Αἱ οἰκίαι ὀλίγον διατηροῦνται πᾶσαι δὲ ἐγείρονται ἐκ πηλοῦ καὶ δι' ἀπαλοῦ λίθου, καλουμένου «μαρμάρου τῆς Μοσούλης». Ἔστι δ' εἶδος ἀλαβάστρου, ὅπερ ἐξάγουσιν ἐκ τοῦ Μεκλούπ δαξ πρὸς Α τῆς ποδιᾶδος. Τὰ ἐρείπια εἰσὶν ἄφθονα ἐν Μοσούλῃ· τὸ ἀρχαῖον τεῖχος ὑψηλὸς ἔσκα περίπου χιλιόμετρων, ὅπερ περιέβαλλε τὴν πόλιν, καταρρέει πανταχόθεν καὶ ὀλίγα μόνον σώζονται τμήματα τεύχους ἀρχαίου φρουρίου, ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ὁποίου συσσωρεύονται σήμερον τὰ καυσόξυλα, ἅτινα καταβιβάζουσι διὰ τοῦ Τίγρητος. Αἱ ἀγοραὶ, ἐλαττωματικῶς διατηρούμεναι καὶ μὴ διακρινόμεναι· ἐπὶ καθαριότητι, εὐρήνται ἐν τῷ κατωτέρῳ τμήματι τῆς πόλεως. Ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἀγοραῖς τῆς Ἀνατολῆς, τὰ καταστήματα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς συντεχνίας εὐρήνται συνηθροισμένα ἐν τῷ αὐτῷ μέρει· κατὰ τινὰς ὥρας ἡ ζωηρότης εἶναι μεγάλη. Πολλοὶ ἐπαῖται καὶ δερβίσαι κυκλοῦνται ἐκεῖ, ψάλλοντες διαφόρους στίχους ἐνῶ δύο ἢ τρεῖς ἰδιαίτερον ἔχουσιν ἐπάγγελμα τὸ προσφέρειν τοῖς διαβάταις ὕδωρ. Ὑπερῶν τῆς πόλεως οἱ ἰερακεὶς περιίπτανται, ζητοῦντες ἀποσυντεθειμένας ὕλας, ἀφ' ὧν καθαρῖζουσι τὰς ὁδοὺς ἀπὸ κοινῶν μετὰ τῶν κυνῶν. Τὰ πτηνὰ ταῦτα, προστατευόμενα διὰ τὰς ἄσπερ παρέχουσιν ὑπηρεσίας, ἀναπαύονται ἐπὶ τῶν ἐπιστεγασμάτων, ὅπου οὐδεὶς αὐτὰ ἐνοχλεῖ. Αἱ ἐνταῦθα οἰκίαι ἔχουσι τοὺς ἰερακεὶς αὐτῶν, ὡς αἱ τῆς Εὐρώπης ἔχουσι τὰς γελιδόνας. Ἔνιοι τούτων συνεθίζονται εἰς τὴν θήραν τῶν ἀταγῆνων, εἶδους περδίκων καὶ πρὸς τὴν θήραν αὐτῶν ἔτι τῶν δορκάδων, ἄσπερ παρακωλύουσι τῆς φυγῆς, κτυπῶντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ τυφλοῦντες αὐτὰς διὰ τοῦ ἀγκιλωτοῦ αὐτῶν ῥάμφους. Ἡ ἄλλοτε ἀκμάζουσα βιομηχανία τῶν βαμβακερῶν καὶ τῆς μουσελίνης τανῦν σχεδὸν ἐξεμηδενίσθη. Ἐν Μοσούλῃ κατασκευάζονται ἴδη μόνον πλεκτά τινα· καὶ τὸ ἐμπόριον αὐτῆς καθυστερεῖ, ἰδίᾳ δὲ τὸ ἐξαγωγικόν, ὅπερ περιορίζεται καθ' ὀλοκληρίαν σχεδὸν εἰς τὸ ἔριον, τὸ τῆς αἰγῆς μαλλίον καὶ τὰς δροσβαλάνας. Ἐν Μοσούλῃ δύο ὑπάρχουσι μῆνες χειμῶνος, δύο μῆνες βροχῶν, ὁ ἰανουάριος καὶ ὁ φεβρουάριος· κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην συγνάκις ἐμφανίζονται καταστρεπτικοὶ πυρετοί. Καθ' ὅλον τὸ ἐπίλοιπον τοῦ ἔτους ἡ θερμότης εἶναι συγνάκις καταθλιπτικῆ. Πολυαριθμὰ εἰσι τὰ κρούσματα τυφοειδοῦς πυρετοῦ, ἀλλ' ἐνῶ θανατηφόρα διὰ τοὺς Εὐρωπαίους τυγχάνουσιν, στεροῦνται συνήθως σοβαρότητος διὰ τοὺς ἰθαγενεῖς. Ἐτερον νόσημα, ὅπερ ὀλίγα πρόσωπα διαφεύγουσιν, εἶναι σύνθημα τι γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα «δοθιὴν τῆς Μοσούλης», ἐμφανιζόμενον γενικῶς ἐν τῷ προσώπῳ ἢ ἐν ταῖς χερσίν. Ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ εἶναι λίαν συζητήσιμος ἢ δὲ θεραπεία καθ' ὀλοκληρίαν ἐμπειρικῆ· τὸ νόσημα τοῦτο ἐπὶ ἐν διαρκεῖ ἔτος. Ἀλλ' ὁ δοθιὴν οὗτος δὲν ἰδιάζει τῇ Μοσούλῃ, καθόσον ὑφίσταται ἐν πάσῃ τῇ κοιλίᾳ τοῦ Τίγρητος ὡς καὶ ἐν ἄλλοις μέρεσιν. Ἡ Μοσούλη εἶναι τὸ κέντρον τῶν καθολικῶν, ἱεραποστόλων ὡς καὶ τῶν ἀμερικανῶν διαμαρτυρουμένων, οἵτινες ἐπιδιώκουσι τὸν προσηλυτισμὸν τῶν Ἰακωβιτῶν καὶ τῶν Νεστοριανῶν.

Τῇ 13/25 φεβρουαρίου ἀνεχωρήσαμεν τῆς Μοσούλης ἐν μεγάλῃ κακοκαιρίᾳ. Ἡ ἐποχὴ αὕτη ἦτο ἡ τῶν βροχῶν δι' ὀλόκληρον ταύτην τὴν χώραν, ὅτε καὶ ὁ Τίγρης κυλίει τὰ λευμονόχροα αὐτοῦ ὕδατα. Ἡ ἐξόγκωσις τῶν ὑδάτων ἐπέρχεται λίαν ἀποτόμως· ὁ ποταμὸς ἤρεμος ἀφ' ἐσπέρας, αἰφνης ἀποβαίνει ἀπιστεῖτως ὀρητικώτατος. Οὕτως ἅμα ὡς οἱ πρῶτοι συλληφθῶσι φόβοι περὶ ἐξογκώσεως τῶν ὑδάτων πάντες σπεύδουσιν εἰς καταστροφὴν τῆς ἐκ σκαφιδίων γεφύρας, ἵνα προλάβωσι τὴν ὑπὸ τοῦ ρεῦματος καταστροφὴν αὐτοῦ, ὡς πολλὰκις συνέβη. Τοῦτ' αὐτὸ ὅμως εἶχε συμβῆ ἀτυχῶς καὶ κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν πρωίαν τῆς ἡμέτερας ἀναχωρήσεως, ἐφ' ᾧ καὶ ἠναγκάσθημεν, ἵνα διαβῶμεν τὸν Τίγρητα, νὰ χρησιμοποιοῦμεν τὰς μεγάλας καὶ ὀγκώδεις λέμβους τὰς ἀμφιβόλου στερεότητος, πάσας δὲ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κατηρτισμένας σχεδίου, ἄσπερ ἀπαντᾷ τις ἐν τῷ Εὐφράτῃ καὶ ἐν τοῖς ποταμοῖς τῆς Μικρασίας. Ἀσχερρὲς πάντοτε τὸ νὰ εἰσαγάγῃ τις τοὺς ἵππους ἐν τοῖς λέμβοις ταύταις, οὐδενὸς ἰδιόχοντος μέσου χρησιμοποιομένου πρὸς τὴν χρῆσιν ταύτην, ὅτε δὲ συνεβουλεύομεν τοῖς λεμβούχοις τὴν χρῆσιν μιᾶς μόνης σανίδος, ἐν εἴδει γεφύρας, οὕτως εἶπεῖν, συνδεούσης τὴν λέμβον μετὰ τῆς ξηρᾶς, ἀπῆντων ἡμῶν μετὰ μειδιάματος: «Τοῦτο οὐδέποτε ἐγένετο». Προτιμῶσι νὰ ὑποβάλλωνται εἰς ἀτελευτήτους πόνους καὶ ἀνὰ τρεῖς ἢ

1) Ἡ ἐπιχειρήσις ἔφερον οἰονεὶ ἐθνικὸν Ἑλλήν. χαρακτῆρα. Ἰδ. E. «Curtius: Griech. Gesch. II, 259 «...denn es lag Perikles daran, dass etwas Nationalhellenisches zu Stande käme.»

2) Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐλήφθη ἐκ τῆς ὀνομασίας πηγῆς τινος ἀρχαιοτάτης, κειμένης ἐπὶ τῆς περιοχῆς τῆς Συβάρεως καὶ «Θουρίας» καλουμένης. Ἰδ. Curt Griech. Ges. II, 159.

3) Στράβ. σ. 656: «ἄνδρες δὲ γεγονάσιν ἐξ αὐτῆς (τῆς Ἀλικαρνασσῶ) Ἡρόδοτος τε ὁ συγγραφεύς, ὃν ὕστερον Θούριον ἐκάλεσαν διὰ τὸ κοινωνῆσαι τῆς εἰς Θουρίους ἀποικίας.....» Πρὸς δὲ τὸν ἀρχηγὸν τῆς ἀποικίας ταύτης, τὸν Ἀθηναῖον Λάμπωνα, φαίνεται ὁ ἱστορικὸς ἔλθων εἰς στενοτέρας σχέσεις. πρβλ. IX, 21.

4) I, 27.

τέσσαρες, τούς πόδας μέχρι και τῶν κνημῶν ἐν τῷ ὕδατι ἔχοντες, νὰ ὑπεγείρωσι τὸν ἵππον, ὅστις ἀρνεῖται νὰ προχωρήσῃ. Συνεπεία τῶν τοιούτων ἀρχηγῶν αὐτῶν ἐνεργειῶν τὰ τραύματα δὲν εἶναι σπάνια οὔτε εἰς τοὺς ἄνδρας, οὔτε εἰς τὰ ζῶα. Τὴν 3 1/2 ὥραν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ Τέλ-Ἰλ-Τωμπέ, ἓνα τῶν λόφων τῆς ἀρχαίας Νινευί, γειτνιαζόμενα τῷ τοῦ Κουγουντζούχ. Πιστεύεται ὅτι αὐτοῖσι εἴρηγαν τὰ ἐρείπια ἀνακτόρου τοῦ Σαναχερίβ. Ἀνασκαφαὶ ἐν τῷ μέρει τούτῳ θὰ ἀποδώσιν σπουδαιόταται· δυστυχῶς ὅμως οὐδὲν λέγεται περὶ τοιούτου τινός. Ἐπὶ τοῦ λόφου ὑψοῦται χωρίον ἑκατοντάδος οἰκῶν καὶ ἐγείρεται τέμενος μετὰ κυανοερύθρου μινάρé· ἐν τούτῳ τῷ τεμένει εὐρίσκειται ὁ τάφος τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ. Ἄφου, ὡς γνωστόν, ὁ προφήτης οὗτος διεκλήρυξεν ἐν ταῖς ὁδοῖς τὴν καταστροφὴν τῆς Νινευί, κατεπόθη κατὰ τὴν μουσουλμανικὴν παράδοσιν ὑπὸ ἰχθύος τοῦ Τίγρητος, ὅστις εἶτα ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ στομάχου αὐτοῦ τὴν λείαν ἐν τῷ περσινῷ κόλπῳ. Ἐκεῖθεν ὁ Ἰωνᾶς ὑπέστρεψεν ἐν ἀποθάνῃ εἰς Νινευί καὶ εἰσέτι τιμᾶται ὁ τάφος αὐτοῦ ἐν τῷ τεμένει Νέμπι-Γιουνές, ἀνεγερμένῳ ἐπὶ τοῦ Τέλ-Ἰλ-Τωμπέ (τῷ λόφῳ τῆς μετανοίας). Τὴν τοιαύτην ἀφήγησιν ὅμως δὲν ἀποδέχονται οἱ χριστιανοί.

Τὴν ἐσπέραν διενυκτερεύσαμεν ἐν τῷ χωρίῳ Ζεντζικεζελί, ἰδιοκτησίᾳ ἄραβος ἀγᾶ, παρ' ἧ καὶ ἐφιλοξενήθημεν. Ὡς πάντοτε κατόπιν τῆς ἀτελειότητος σειρᾶς τῶν συνήθων φιλοφρονήσεων, ἡ συνδιὰλεξις περιεστράφη περὶ διάφορα θέματα. Ἐν τῷ χωρίῳ Χαζλα-Τεπέ οἱ κάτοικοι, καίπερ χριστιανοί, ἔχουσι τὰς αὐτὰς σχεδὸν συνηθείας καὶ διατηροῦσι τὰ αὐτὰ καὶ οἱ Κοῦρδοι ἴθι καὶ ἴθιμα. Αἱ γυναῖκες φέρουσιν ἐν ταῖς κνήμαις μετὰλλινα δακτύλια ἢ τοιαῦτα μεθ' ἑλέων ἐν εἶδει ἀδαμάντων. ἐν δὲ τῷ δεξιῷ μυκτῆρι κόσμημά τι, ἐν εἶδει μακροῦ ἐνωτίου. Ἡ στολὴ αὐτῶν λίαν κομψή εἶναι κυανόλευκος, τὸ δὲ τῆς κεφαλῆς κάλυμμα ἀποτελεῖται ἐκ μέλανος κεφαλοδέσμου. Τὸ τοιοῦτο ἐπιφέρει ἀλλαγὴν τινὰ τῶν μονοτόνων καὶ ἀρχαίων ἐρυθρῶν τῶν τοσοῦτον προσφιλῶν ἐν τῷ βορείῳ Κουρδιστάν καὶ παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις. Ἐν τῷ κυματόεντι πεδίῳ, ὅπερ ἀκολουθοῦμεν καὶ τὸ ὅποιον περιορίζουσι ἐν τῷ ὄρειοντι ὄρη, ἐκτεινόμενα ἀπὸ ΒΑ πρὸς ΝΑ, τὰ χωρία ἐγείρονται πάντα ἐπὶ τεχνητῶν λόφων, ὧν ὁ σπουδαῖος ἀριθμὸς τεκμηριῶ ὅσον καταφυκέναι ἴσαν ἄλλοτε αἱ γόνιμοι αὐταὶ γῶραι. Σήμερον πολλὰ αὐτῶν φέρουσι μόνον ἐρείπια, ὧν τὰ πλεῖστα εἶναι ὑψώματα ἰσοπεδούμενα, κατ' ἔτος ὑπὸ τῶν ραγδαίων τοῦ χειμῶνος βροχῶν καὶ ὑπὸ τῶν ἀνέμων τοῦ ἔαρος. Τῆδε κάκεισε ἀπηντῶμεν ἐνίας σκηνὰς νομάδων Ἀράβων, ἐστημέναις ἐν ταῖς κλιτύσι τῶν λόφων, ὅπου ποίμνια μετὰ κόπου ζητοῦσιν ἀσίτημα-τον βοσκὴν καὶ περὶ τὴν 2 1/2 ὥραν ἀφικόμεθα εἰς Γαζίρ, παραπόταμον τοῦ μεγάλου Ζάμπ, ὃν ὠφειλομεν νὰ διέλθωμεν διὰ λέμβου. Ἐν τῷ μέρει τούτῳ ὁ ποταμὸς εἶναι ὀρητικώτατος καὶ ἔχει πλάτος πενήκοντα περίπου μέτρων· δύο περίπου ὥρας ἀπητήσαμεν πρὸς διάβασιν αὐτοῦ. Νῦν ἴτο ὅταν ἀφικόμεθα εἰς τὸ χωρίον Κελλέκ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Μεγάλου Ζάμπ, τοῦ ἀρχαίου Λύκου.

Αὐτοῖσι μετῆλλάγησαν οἱ ἡμέτεροι χωροφύλακες καὶ ἐβρέθημεν ἀπέναντι νέων στολῶν διότι ἡ τῶν χωροφύλακων στολὴ διαφέρει ἐν ταῖς διαφοραῖς ἐπαρχίαις. Οἱ νῦν δοθέντες ἡμῖν χωροφύλακες ἔφερον στολὴν κατὰ τὸ ἡμισυ ἀραβικὴν καὶ κατὰ τὸ ἡμισυ κουρδικήν· ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὅποιον οὐδέποτε παραλλάσσει εἶναι τὸ πυροβόλον καὶ ἡ ζώνη. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐν τῷ χωρίῳ Κελλέκ σταθμοῦ, ἓνα τιμῆση ἡμῶς, ἠθέλησεν αὐτοπροσώπως ἡμᾶς ν' ἀκολουθήσῃ· διήλθωμεν τὸν Μεγάλον Ζάμπ, σπουδαῖον παραπόταμον τοῦ Τίγρητος, οὐχὶ ἄνευ δυσχερειῶν καὶ περὶ τὴν ἐσπέραν ἀφικόμεθα εἰς Ἐρβίλ, τὰ ἀρχαῖα Ἀρβήλα, διάστημα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου· αὕτη εἶναι ἡ διάσχιμος θέσις, ἣτις ἔδωκε τὸ ὄνομα αὐτῆς εἰς τὴν περίπυστον μάχην, ἣτις συνεκροτήθη δυτικώτερον, ἐν Γαυγαμήλοις καὶ καθ' ἣν ὁ μακεδὼν κατακτητὴς εἰς οὐδὲν ἔλογίσαστο τὰς στρατίας τοῦ Δαρείου. Ἡ Ἐρβίλ, ἀσσυριανῆς ἴσως καταγωγῆς, ἐγγήγερται ἐν μέρει ἐπὶ γηλόφου, ὕψους 25—30 μέτρων μετ' ἀποτόμων κλιτύων. Αἱ μονώροφοι ἢ διώροφοι οἰκίαι ἔχουσι προδόμους, πυργίσκους καὶ κλειστοὺς ἐξώστες· σχετικῶς εἶναι καλῶς ἐκτισμένα καὶ αἰσθάνονται τις ὅτι ἐγένετο ποιά τις ἀπόπειρα πρὸς χρησιμοποίησιν ἀρχιτεκτονικῆς τινος κομψότητος. Ἐλλείψει λίθων· χρησιμοποιοῦνται ἢ πλίνθος, δι' ἧς καλύπτουσι καὶ αὐτοὺς ἔτι τοὺς τάφους. Αἱ ἐπίπεδοι στέγαι τῶν οἰκιῶν περιορίζονται ὑπὸ μικροῦ περιτεγίματος καὶ χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων

διὰ τοῖχου ὑψηλοτέρου. Μέγα μέρος τὸ ἐμπορικώτερον τῆς πόλεως ἐκτείνεται ἐπὶ τῶν προπόδων τοῦ λόφου καὶ ἐν ἱκανῇ ἀποστάσει εἰς τὴν ἐξοχὴν φαίνονται ἐρείπια τεμενῶν καὶ τάφων. Ἐν Ἐρβίλ ἀριθμοῦνται περὶ τὰς 1500 οἰκίαι. Ὡς ἀγορὰ ὁ τόπος οὗτος διετήρησε ποιάνα τινα σπουδαιότητα. Ἡ ὀμιλουμένη γλῶσσα εἶναι κρᾶμα κουρδικῆς καὶ ἀραβικῆς.

Ἀναχωροῦντες ἐκ τῶν Ἀρβήλων συνηγήσαμεν καθ' ὅδον τὸν ταχυδρόμον, συνοδούμενον οὐχὶ ὑπὸ δύο χωροφύλακων, ὡς εἴθισται, ἀλλ' ἀκολουθούμενον ὑπὸ δέκα ἀστυνόμων, τῆς ἐνισχύσεως ταύτης κριθείσης ἀναγκαίας πρὸς προστασίαν τοῦ ταχυδρόμου ἀπὸ πιθανῆς προσβολῆς ἐκ μέρους τῶν Χαμαθάνδων. Οἱ κατοικοὶ Χαμαθάνδαι οὗτοι, εἰσιν εὐάριθμοι, μόλις ἀνερχόμενοι εἰς τριακοσίους ἢ τετρακοσίους ἵππους. Τὰ χωρία, ἅτινα κατέχουν μετὰ τὸ Κερκούκ καὶ τοῦ Σουλεῦμανιέ, ἐγκατελείφθησαν καὶ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν κατοικοῦσιν ὑπὸ τὴν σκηνήν, ἐπιτιθέμενοι εἰς ἐκδρομὰς εἰς μεμακρυσμένα μέρη καὶ καθιστάμενοι ἐπιφόβοι. Εἰς τῶν ὑπαλλήλων, τοῦ λόγου γενομένου περὶ τῶν εἰς δηλώσεις καὶ τὰ τοιαῦτα ἐν τῇ χώρᾳ ἐπιτιθέμενων εἶπεν ἡμῖν ὅτι οἱ Βεδουῖνοι εἶναι τίμιοι, ἀλλ' οἱ Χαμαθάνδαι διαφέρουσι τούτων. Ἡ πρὸς τοὺς χαμάτους ἀντοχὴ αὐτῶν εἶναι μεγάλη καὶ ἐν μιᾷ νυκτὶ ἢ ἡμέρᾳ διατρέχουσι πολλαίαι μεγάλας ἀποστάσεις. Αἱ γυναῖκες αὐτῶν ἐπίσης γενναῖαι ἐνεργοῦσιν ἀπαρραλλάκτως ὡς οἱ ἄνδρες. Ἰδίᾳ ἐξέχουσιν οὗτοι ὡς ἵππεις, τῆς τοιαύτης αὐτῶν φήμης καταστάσεως πλέον παρομιμῶδους. Οἱ ἵπποι αὐτῶν εἶναι, καθὰ λέγεται, μικροί, μυῶδεις καὶ ταχεῖς ὡς ἡ ἀστραπή· οὐδεμίαν ὁδὸν ἀναγκιτίζει αὐτοὺς οὔτε ἡ ψάμμος, οὔτε οἱ χάλικες, οὔτε οἱ βράχοι, οὔτε ὁ βόρβορος παρεμβάλλουσι προσκόμματα εἰς τὴν διέλευσιν αὐτῶν· τὰ πάντα διέρχονται μετὰ τῆς αὐτῆς εὐχερείας· δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι φέρουσι πτερὰ. Εἰθισμένοι οἱ ἵπποι οὗτοι νὰ τρέχουσι τριποδίζοντες συνεχῶς χωρὶς ν' ἀναπαυθῶσιν, χωρὶς νὰ φάωσιν ἢ πῖωσιν ἐπὶ τέσσαρας ἡμέρας καὶ νύκτας, εἶναι ὅλως ἀνυπέβλητοι. Εὐνόητον ὅτι λυσιτελέστατα πολλάκις ἐλήφθησαν κατ' αὐτῶν κυβερνητικὰ μέτρα. Αἱ πεδιάδες, ἃς διηγρήθηθαι εἰς ἡμεῶντα καὶ πανταχοῦ ἤδη κεκαλλιεργημένα· πολλοῦ ὁ σίτος δείκνυσι τὴν πρασίην αὐτοῦ κορυφῆν. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον φοβοῦνται οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν τούτων ἐν σχέσει πρὸς τὴν συγκομιδὴν εἶναι ἡ κατὰ τὸ θέρος ξηρασία· τοιοῦτοτρόπως οἱ κάτοικοι μυρίας καταβάλλουσι προσπάθειας πρὸς μετατροπὴν τῆς κοίτης τῶν ἐν μεγάλῃ ἀποστάσει ρυάκων καὶ ποταμῶν καὶ τοιοῦτοτρόπως βλέπομεν πολυαριθμούς διώρυγας, ὑπογείους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐξατμίσεως τῶν διαρρεόντων ὑδάτων. Πλησίον ἐκάστου τῶν χωρίων εὐρίσκειται καὶ ὑδατόμυλος. Οἱ μύλοι οὗτοι φέρουσι πυργίσκον, ὕψους 5—6 μέτρων, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ὁ μυλωθρὸς ἀγγέλλει μεγαλοφῶνως φωνῶν εἰς τοὺς πέριξ χωρικοὺς, ὅτι ἔλαβεν σίτου πρὸς ἄλυσιν ἢ λειτουργίαν τοῦ μύλου ἢ ἀνασταλῆ.

Τὸ Ἀλτουῦν-Κιοπροῦ «Χρυσὴ Γέφυρα» εἶναι κωμό. ολις 600—700 οἰκιῶν, κειμένη ἐπὶ νήσου ἐν μέσῳ τοῦ Μικροῦ Ζάμπ· οὐδὲν ἔχει τὸ ἀξιοσημείωτον. Ἡ περίπυστος ἐκ πλίνθων γέφυρα, μετὰ ἀψίδων ἀποληγούσων εἰς ὄξυ, εἰς τὴν ὁποίαν ὀρεῖται τὸ ὄνομα αὐτῆς, εὐρίσκειται σήμερον ἐν ἀθλιεστάτῃ καταστάσει. Ἡ κεντρικὴ ἀψὶς ὡς πάντοτε εἶναι πολλῶ ὑψηλότερα τῶν ἄλλων· ἡ περὶ τὴν κατασκευὴν δὲ αὐτῆς καταβληθεῖσα ἐπιμέλεια προσεπορίσαστο αὐτῇ τὸ ὄνομα «Χρυσὴ Γέφυρα». Πολυαριθμοὶ συνοδαὶ διέρχονται ἐκεῖθεν κατ' ἔτος. Ἐπὶ τῶν οἰκιῶν, ἐν τοῖς δένδροις καὶ πανταχοῦ σχεδὸν οἱ πελαργοί, εὐνοούμενα πτηνὰ, ἐπανήλθον εἰς τὰς φωλεὰς αὐτῶν· ὁ κρότος τοῦ ράμφους αὐτῶν πανταχοῦ ἀκούεται, αἱ τῆδε κάκεισε πτήσεις αὐτῶν ζωογονοῦσι τὴν ἐξοχὴν, ἣτις μελαγχολικὸν ἄλλως φέρει χαρακτῆρα, καὶ τὰ μελανόλευκα αὐτῶν πτερὰ ἀπαστραπτουσιν ὑπὸ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας. Λέγεται ὅτι ἐπανέρχονται ἐξ Ἰνδιῶν. Ἡ ἐπιστροφή αὐτῶν ἀποτελεῖ ἀφορμὴν χαρᾶς· καθὰ δὲ ὁ λαὸς πιστεύει προαγγέλλει καλὸν καιρὸν. Ἐπὶ μακρὸν διάστημα κατὰ τὴν πορείαν ἡμῶν διήλθωμεν μικρὰν σειρὰν λόφων τοσοῦτον κανονικῶν ὥστε θὰ ἐπίστευε τις ὅτι ἐστήθησαν ὑπὸ ἀνθρωπίνης χειρὸς· ἔχουσι δὲ ὕψος 60 περίπου μέτρων. Πρὸς Ν τῶν λόφων τούτων τὸ ἔδαφος παρουσιάζει ὑψώματα ἐκ καθέτων βράχων, κεχωρισμένον ἀπ' ἀλλήλων διὰ συμμετρικῶν παρεμβολῶν χωμάτος καὶ ψηφιδῶν. Διαβάντες τοὺς λόφους ἀπηντήσαμεν σταθμὸν χωροφύλακων καὶ σκηνὰς τινὰς Ἀράβων ἐν τῇ ὑψηρεσίᾳ τῆς

κυβερνήσεως, τεταγμένων πρὸς φρουρήσιν τῆς χώρας. Χρονотριβήσαντες ἐπ' ὀλίγον εἰς ἐξέτασιν τῶν πηγῶν, αἵτινες ἐν τοσαύτῃ ἀφθονίᾳ περιέχουσι ναφθάλιον ὥστε, ἡ ἐκμετάλλευσίς αὐτῶν νὰ ἴηται προσδοφόρος, ἐθαυμάσαμεν βραδύτερον τοὺς κήπους τῆς Κερκούκης, μετὰ τῶν τροπικῶν αὐτῶν φυτῶν. Ἡ Κερκούκη, κειμένη ἐπὶ τοῦ Χασᾶ-Τσαΐ, γυνομένου εἰς τὸν Διγιάλαν, εἶναι πόλις 35,000 κατοίκων περίπου, ἰδρυμένη ἐν μέρει ἐπὶ τεχνητοῦ γηλοφου ἰκανῶς ὑψηλοῦ ἐπὶ τούτου κυρίως τοῦ γηλοφου εὐρίσκονται καὶ ἡ ἀγορὰ καὶ ἕνια σπουδαῖα τεμένη. Οἱ πλουσιώτεροι τῶν κατοίκων κατοικοῦσιν ἐν τοῖς κάτω τμήμασι, ἐν εὐρέσι κήποις μεστοῖς φοινίκων, πορτοκαλεῶν καὶ μυρικῶν. Ἡ γενικὴ ἀποψις εἶναι τερπνοτάτη οἱ δὲ κάτοικοι εἰσὶν ἐπίσης μελιχιώτεροι καὶ ἡθους, εὐπροσίτου εἰς τὸν πολιτισμὸν. Τὸ μονώροφον χάνιον ἔχει κεκαλυμμένους ἐξώστας καὶ περιστύλιον· αἱ ὁδοὶ εἶναι σχετικῶς καθαραὶ τῇ δ' ἐσπέρᾳ φωτίζονται, τοῦθ' ὕπερ ἄλλως σπανίως ἀπαντᾷ ἐν ταῖς χώραις ταύταις, διὰ φανῶν, φερόντων λυχνίας πετρελαίου. Μόλις ἀφικόμενος ὁ διοικητὴς προσηγόρευσε ἐμᾶς δι' ἀπεσταλμένου, ἐρωτήσαντος ἡμᾶς ἂν προϋθίμεθα πράγματι νὰ μεταδῶμεν κατ' εὐθεΐαν εἰς Σουλεϊμανίε. Ἐπὶ τῇ καταφατικῇ ἡμῶν ἀπαντήσῃ ὁ μὲν ἀπεσταλμένος οὗτος ἀπεσύρθη, τὴν 9 1/2 ὥραν ὅμως δύο ἄλλοι ὑπάλληλοι τοῦ διοικητοῦ, προσελθόντες, παρεκάλεσαν ἡμᾶς νὰ παραιτηθῶμεν τὸ σχέδιον χάριν ἀσφαλείας καὶ παραμείνωμεν ἐπὶ μίαν ἡμέραν ἐν Κερκούκῃ ἵνα ὀρίσωμεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ διοικητοῦ ὁρομολόγιον, ὕπερ, νοτιώτερον ὀρίζον τὴν ἡμετέραν πορείαν, θὰ ἐμύκνουν μὲν ταύτην κατὰ τι θὰ παρεῖχεν ὅμως ἡμῖν πληρεστάτην ἀσφάλειαν. Ἀτυχῶς μὴ δυνάμενοι νὰ βραδύνωμεν ἠναγκάσθημεν νὰ εὐχαριστήσωμεν μόνον τῷ διοικητῇ ἐπὶ ταῖς ἀγαθαῖς αὐτοῦ συστάσεσι νὰ ὀρίσωμεν δὲ τὴν προΐαν τῆς ἐπιούσης διὰ τὴν ἡμετέραν ἀναχώρησιν. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Τῇ ἐπιούσῃ ἀνεχωρήσαμεν μετὰ ἰσχυρῆς συνοδείας.

Ἐν μικρᾷ ἀπὸ τῆς πόλεως ἀποστάσει εἰσῆλθομεν εἰς σύστημα τι λόφου, ἀποτελοῦν τὴν σειρὰν τοῦ Καρᾶ-δάγ (μέλανος ὄρους), ἐκτεινομένου ἀπὸ τῶν ΒΑ πρὸς τὰ ΝΑ. Ἡ ἡμετέρα συνοδία ἐτάλει ἀληθῆ στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν. Πρόσκοποι, ἀνήρχοντο εἰς τὰς κορυφάς, ἐνῶ δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ ἵππεῖς κατώπτευον μικρὸν κατωτέρω ἐπὶ τῶν λόφων καὶ ὀπισθοφυλακὴ εἰς ἀπόστασιν 300 μέτρων προεβύλασεν ἡμᾶς ἐκ τῶν ὀπισθεν. Μετὰ τρίωρον πορείαν ἐξήλθομεν τοῦ Καρᾶ-δάγ καὶ ἀφικόμεθα εἰς Τσεμσεμάλ. Τότε ὁ ἀξιωματικὸς, παραλαβὼν τοὺς συνοδεύοντας ἡμᾶς ἄνδρας, ἀνεχώρησεν ἐπιστρέφων εἰς Κερκούκην, φέρων μεθ' ἑαυτοῦ κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνθήειαν καὶ πιστοποιητικὸν ἐκ μέρους ἡμῶν ὅτι αἱ ὑπηρεσίαι αὐτοῦ τε καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀπέβησαν ἡμῖν λυσιτελέσταται. Τὸ κουρδικὸν χωρίον Τσεμσεμάλ, περιλαμβάνον 125 οἰκίας, ἐκτείνεται ἐν τοῖς πρόποσιν ὑψηλοῦ λόφου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει στρατῶν διὰ φρουρὰν ἐξ 100 ἀνδρῶν, ἐν μέσῳ μικρᾶς κοιλάδος, εὐρείας κατὰ δεκάδα χιλιόμετρων. Πλοσίαι τις κτηματικῆς εἶχεν ἀνεγείρει ἐκεῖ ἄλλοτε σπουδαῖον χάνιον· κατὰ τὸν θάνατον ὅμως αὐτοῦ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου κατεδάφισαν αὐτὸ ὀλίγον κατ' ὀλίγον. Κατ' ἄρχαζ μεγάλης ἀπηντήσαμεν δυσκολίας εἰς ἐξεύρεσιν καταλύματος, οὐδενὸς διατιθεμένου νὰ χορηγήσῃ ἡμῖν τοιοῦτο. Ἀπουσιάζοντας τοῦ ὑποδιοικητοῦ (καϊμακάμ) χάριν ὑπηρεσίας ἐν τοῖς πέριξ, εἰδοποιήσαμεν τοῦ βοηθὸν αὐτοῦ περὶ τῆς ἡμετέρας προθέσεως τοῦ ἀναχωρῆσαι τὴν ἐπαύριον· ἀτυχῶς, τῶν χωροφυλάκων εὐρισκομένων μετὰ τοῦ ὑποδιοικητοῦ ἐν τῇ περιοδείᾳ, δὲν ἴτο δυνατόν νὰ προσλάβωμεν ἐντεῦθεν συνοδούς· ἀλλὰ καὶ χωρικῶν τινῶν μὴ συγκατατεθέντων νὰ χρησιμεύσωσιν ἡμῖν ὡς ὁδηγοὶ ἀπερασίσαμεν ν' ἀναχωρήσωμεν μόνοι.

Τέλος πρὸ τῶν ἐνστάσεων τοῦ ἀνωτέρου βοηθοῦ συγκατετέθημεν ν' ἀναβάλωμεν ἐπὶ μικρὸν τὴν ἡμετέραν ἀναχώρησιν. Ὅτε ἐμέλλομεν ν' ἀποσυρθῶμεν γελωτοποιὸς τις εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν, φέρων κεκαλυμμένην τὴν κεφαλὴν διὰ ὄξους πύλον ἐκ χάρτου καὶ ἐπὶ τοῦ προσωποῦ προσωπίδα ἐκ μέλανος δερματὸς αἰγός. Ὁ ἄθλιος οὗτος, μόλις τὸ πεντηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας ἄγων, ἐνδεδυμένος δὲ βραχεῖαν ἐκ πανίου περισκελίδα καὶ λεπτὸν ὑπενδύτην, ἤρξατο χειρονομῶν, ἄδων, χορεύων, ταρασσῶν τὴν κοιλίαν αὐτοῦ πρὸς μεγίστην εὐχαρίστησιν τῶν παρευρισκομένων. Ἐν τῷ μεταξῷ, ἐπιστρέψαντος τοῦ ὑποδιοικητοῦ, ἐδόθη ἡμῖν ἐπαρκὴς συνοδία, ἣτις θὰ ἠκολούθει μέχρι τοῦ Βάκ. Τῇ ἐπιούσῃ πρὶν ἢ εἶτι ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος ἠρξάμεθα τῆς πορείας διευθυν-

μενοι πρὸς τὸ ὄρος Ἀμαντσόν, ὅπερ ἀνήκει εἰς τὴν ὀροσειρὰν, τὴν καλουμένην Καλ-καλὰν δὲ πρὸς τὰ ΒΑ καὶ Σεγκιριμ-δάγ πρὸς τὰ ΝΑ. Κατὰ τὴν 1ην μ. μ. ὥραν, κατόπιν πορείας λίαν ἐπιπόνου διὰ τοὺς ἵππους συνεπέξ τῆς κακῆς καταστάσεως τῶν ὁδῶν, μετατραπειῶν εἰς ἀληθῆ ἔλη διὰ τῆς πτώσεως χιόνος, ἀφικόμεθα εἰς τὸ χωρίον Βάκ. Παραμείναντες αὐτόθι ἐπὶ μικρὸν καὶ φιλόφρονος τυχόντες δεξιώσεως ἀπήλθομεν τὴν ἐπιούσαν ἐν συνοδείᾳ χωροφυλάκων. Καὶ πρῶτον διήλθομεν ἐκ τῶν ἀβασῶν, πλησίον ἰρειπωμένης γεφύρας, τὰ διαυγῆ καὶ πράσινα ὕδατα τοῦ Σερσινάρ, παραποτάμου τοῦ Διγιάλα, εἶτα δὲ παρετηρήσαμεν ἐν ἀποστάσει τὴν Σουλεϊμανίε, ἣτις ἔχει μᾶλλον ὕψιν χωρίου ἢ πόλεως. Αἱ οἰκίαι εἰς 5000 ἀνερχόμεναι εἰσὶ κατεσκευασμέναι ἐκ γῆς· ὀλίγισταί εἶναι μονώροφοι πᾶσαι ὅμως ἔχουσιν ἐπίπεδον στέγην. Ἐν τῇ αὐτῇ εὐρίσκεται ἐν γένει ὀρθογώνιος δεξαμενὴ, ἐν ἣ λούονται οἱ κάτοικοι κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θέρους. Ἡ πόλις ἔχει πολυἀριθμα καφενεῖα, ἅπερ πρὸς μεγίστην ἡμῶν ἔκπληξιν κλείουσι μόνον κατὰ τὴν 9ην ἢ 10ην ὥραν τῆς ἐσπέρας. Ἡ Σουλεϊμανίε κέκτηται εὐρέα χάνια καὶ ὅμως πολλὰς ἀπηντήσαμεν δυσχερείας εἰς ἐξεύρεσιν δωματίου, καὶ τούτου ὄζοντος βουτύρου, ἐν χανίῳ ἐμπορικῶν συνοδιῶν. Ὁ πληθυσμὸς ὅμως τῆς πόλεως ταύτης δὲν διακρίνεται ἐπὶ ἀγαθῇ συμπεριφορᾷ, καθόσον μάλιστα καὶ ἡ ἀναχώρησις ἡμῶν τῇ ἐπιούσῃ ἐγένετο ἐν μέσῳ ἀκατανόητου θορύβου καὶ ἀνοικείου διαγωγῆς πρὸς ἡμᾶς ὡς ξένους. Μετὰ παρέλευσιν τριῶν ὥρων πορείας ραγδαία βροχὴ ἠνάγκασεν ἡμᾶς νὰ παραμείνωμεν ἐν τῷ κουρδικῷ χωρίῳ Κοζαράχ, ὅπου ἔσχημεν τὸ εὐτύχημα νὰ καταφύγωμεν εἰς φωλεόν, ἐν ᾧ ὑπῆρχον πήλινα ἀγγεῖα, ἐν τοῖς ὁποίοις φυλλάττονται σῖτος, κριθή, ὄρυζα καὶ ἄτινα ἐν τῷ κατωτέρῳ αὐτῶν τμήματι φέρουσιν ἄνοιγμα κλειόμενον διὰ πῦματος. Τὰ δοχεῖα ταῦτα ἀντικαθιστώσι τὰ ἐρμάρια κλπ. ἄτινα εἰσὶν ἄγνωστα ἐν Κουρδιστάν.

Οἱ ἄνδρες ἔχουσι τὴν κεφαλὴν καθ' ὀλοκληρίαν ἐξυρισμένην ἐν τῇ κορυφῇ· τὰς τρίχας ἀφίνουσι ν' ἀναπτύσσονται εἰς τὰ πλάγια μόνον τῆς κεφαλῆς καὶ πλέκουσιν αὐτάς. Οἱ Κουρδοὶ δύσπιστοι, πρὸς ἑαυτοὺς, πολλῶν δυσπιστότεροι πρὸς τοὺς ξένους τυγχάνουσιν. Πάντοτε φοβῶνται μήπως δὲν πληρωθῶσι, δυσχερῆς δὲ πολλὰκις ἡ ἐξεύρεσις τροφῆς· ἐν τοιαύτῃ περιστάσει πρέπει νὰ γίνηται χρῆσις ἀπειλῆς. Ἐξερχόμενοι τῆς Κοζαράχας, διηρχόμεθα εἰσέτι ἐπὶ τινα χρόνον τὸ Γκιεσέ-δάγ, εἶτα δὲ, κατερχόμενοι εἰς τὰ κατώτατα μέρη τῆς κοιλάδος, παρερχόμεθα τὰς ἀκτὰς τοῦ Σερσινάρ, ὅστις ἀρδεύει τὴν Σουλεϊμανίε. Καθ' ἅπασαν τὴν πρασινοῦσαν χώραν ἀπαντῶσι τῆδε κάκεϊσε, παρὰ τὴν γειννίασιν ὀρέων τεχνητοὶ λόφοι, οἱ μὲν ἐστεμμένοι ὑπὸ τερπῶν χωρίων, οἱ δὲ ἔρημοι. Ὁ καιρὸς ἦν λαμπρὸς ὁ δὲ ἥλιος θερμὰς ἐξέπεμπεν ἀκτῖνας καὶ, ὀλόκληρος ὁ λειμῶν, ἐν ᾧ κατοικοῦσιν ἄπειρα πτηνὰ, ἐποικίλλετο ὑπὸ ποικιλοχρῶμων ἀνθέων. Δυστυχῶς τὸ βεβρεγμένον εἰσέτι ἔδαφος καθίστα ἐπίπονον εἰσέτι τὴν ὁδόν. Ἦν ἤδη λίαν προκεχωρημένη ἡ νύξ ὅτε ἀφικόμεθα εἰς Χαλεπτζῆ, ὅπου παρὰ τὰς διαταγὰς, ἅς εἶχον καὶ τὰς ἡμετέρας διαμαρτυρίας, εἶχον ὁδηγήσει ἡμᾶς οἱ ἡμέτεροι συνοδοὶ ἀντὶ νὰ μεταγᾶγωσιν ἡμᾶς εἰς Πεντζβίν. Ἦδη εὐρεθῆμεν ἐν ἀμηχανίᾳ καὶ μετὰ μικρὸν ἀπερασίσαμεν νὰ διέλθωμεν διὰ τῆς Ταβιλίε.

Ἀναχωρήσαντες ἐκ Χαλεπτζῆ ἠκολούθησαμεν πάλιν τὴν διὰ τῶν ὀρέων ὁδόν ἵνα διέλθωμεν τὸν βραχὺν ὄγκον τῆς παρεμφορίου ὀροσειρᾶς Ἀβρομάν-δάγ. Τὸ Ταβιλίε, τελευταῖον τουρκικὸν χωρίον πρὸ τοῦ περσικοῦ ἔδαφους, κρύπτεται ἐν τῷ βάθει στενῆς κοιλάδος, ἥνπερ ἀρδεύει ὀρητικὸς χεῖμαρρος, παραπόταμος τοῦ Γαθῆ-Ρουδ, ὅστις πάλιν χύνεται εἰς τὸν Διγιάλαν. Ἐπὶ μίαν ὕλην ὥραν καὶ ἐπέκεινα πρὶν ἢ ἀφικόμεθα εἰς τὸ χωρίον διηρχόμεθα κλιμακῶδον τεταγμένας ἐκτάσεις, ἐξαπλουμένας ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ ὄρους, οἱ βράχοι καὶ οἱ λίθοι τοῦ ὁποίου δὲν ἐπιτρέπουσι καὶ τὴν ἐλαχίστην βλάβησιν. Ἐκ τῶν βράχων ὅμως καὶ τῶν λίθων οἱ κάτοικοι ἀνήγειραν τεῖχη ὕψους 1—1 1/2 μέτρον, καταρτίζοντες, οὕτως εἰπεῖν, ἄνδρα, εἰς ἃ ἀπὸ ἀποστάσεως μετήγαγον δι' ἀγχοφῶρον φυτεύσιμον γῆν, ληψθεῖσαν ἐκ τοῦ βάθους τῶν κοιλάδων. Εἶναι καταπληκτικὸν τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ, ἀρξάμενον ἀπὸ αἰώνων, ἐξακολουθεῖ μέχρι τῆς σήμερον· ἐν τῷ βάθει τούτῳ τῆς κοιλάδος, τῷ ἄλλοτε ἀγόνῳ, ἰρημωμένῳ, ὑψοῦνται ταῦν ὑψηλόρουα στελέχη

εκατοντάδων ἑτῶν βίων ἀριθμοῦντα, περίξ τῶν ὁποίων ἐλίσσονται οἱ εὐκαμπτοὶ κλάδοι παμμεγέθων κλιμάτων καὶ τὸ ἄχρηστον ρυάκιον, ὅπερ ἐκύλιε τὰ διαυγῆ ὕδατα αὐτοῦ, σχηματίζον καταρράκτην κατόπιν καταρράκτου, κινεῖ σήμερον τὰς μυλοπέτρας τῶν μύλων. Τὸ Ταβιλὲ κέκτηται περὶ τὰς τριακοσίας οἰκίας μετὰ ἀνδρῶν, συνδεδεμένων πολλάκις τῶν μὲν μετὰ τῶν δὲ διὰ ξυλίνων γεφυρῶν. Ἀκριβῶς ὑπερβεν τοῦ χωρίου ὑψοῦται, δεσπόζων αὐτοῦ, κυκλοτερὴς πυργίσκος μετὰ κυκλικῶν ἐξώστου καὶ εἰς αἰγμῆν ἀποληγούσης στέγης, ὁμοιάζων πρὸς περιστέρωνα· οἱ ὅμοιοι τούτω πυργίσκοι εἰσὶ πολυάριθμοι ἐν τοῖς ὄρεσι τοῦ Ἀβρομάν· αὐτοὶ ἐγκατέστησαν στρατιωτικὸς σταθμούς, ἐπιπεφορτισμένους τὴν ἐπιτήρησιν τῶν μεμακρυσμένων τούτων μερῶν. Οἱ τοῦ Ταβιλὲ κάτοικοι εἰσι Κοῦρδοι, ἔχουσι ὅμως ἀπολύτως τύπον Χαλδαίων, ἐξ ὧν ἀναμφιβόλως κατάγονται. Αἱ μὴ χρωματίζουσαι ἑαυτὰς γυναῖκες εἰσὶν ἐν γένει ἱκανῶς εὐειδεῖς· λίαν δὲ φιλάρεσκοι ἀγαπῶσι νὰ περιβάλλωνται στολὰς ἐξ ὑφασμάτων ζωρῶν χρωμάτων καὶ νὰ φέρωσιν ἐνώτια.

(Ἀκολουθεῖ).

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΜΗΤΗΡ.

ΔΙΗΓΗΜΑ.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν).

Ὁ Ριχάρδος δὲν ἐξετίμα ἀρκούντως τὴν λεπτοτάτην ταύτην τρυφερότητα, ἥτις ἐπεχέετο ἐπ' αὐτοῦ, ὡς τὸ μῦρον, ὅπερ ἡ Μαγδαλινὴ ἐπέχεον ἐπὶ τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ. Δὲν ἔπαιεν αὐτὸς ἐν τούτῳ, ἀλλ' ἦτο ἀνάγκη πηγάζουσα ἐκ τοῦ τρόπου τοῦ μέχρι τότε βίου του. Ἡ πρώτη σύζυγος εἶχε πολὺ ἀγαπήσει αὐτόν, ἐπειδὴ δὲ αὐτὸς δὲν τὴν ἠγάπα περιωρίζετο νὰ δέχεται προσηνῶς πᾶν ὅ,τι τῷ προσέφερον ἐκείνη χωρὶς νὰ τῇ ἀνταποδίδῃ τὰ ἴσα. Ἡ Ὀδὶλη τὸν ἠγάπα πλεῖστον ἀκόμη καὶ ἐζηκολούθησε τὴν αὐτὴν ἀφοσίωσιν. Ἐκεῖνος τὴν ἠγάπα πολὺ, τὴν ἐλάτρευεν, ἦν εὐτυχὴς καὶ ὑπερήφανος ἐπὶ τῇ θελκτικῇ αὐτοῦ συζύγῳ, ἦν ὅμως εἰθισμένος νὰ μὴ ἐκχένηται εἰς ἐξωτερικεῖσιν πομπῶδη τῶν κατακλυζόντων τὴν ψυχὴν αὐτοῦ αἰσθημάτων.

Τὰ ἐλάχιστα ταῦτα πράγματα, — τὰ ὅποια ὁμοιάζον ἀναμφιβόλως πτυχῇ πετάλου ρόδου, ἀλλὰ καὶ τὰ πέταλα τῶν ρόδων δύνανται νὰ πληγώσωσι λεπτὸν δέρμα ἐὰν προστρίβωνται πάντοτε ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου — τὰ μηδαμινὰ ἐν τῷ νέφῳ ἀλλὰ καὶ εὐτυχεῖ αὐτῆς βίῳ, ἐπέθεσαν ὀλίγην σιανὴν μελαγχολίαν ἐπὶ τῆς ὑψηλοφρονῶν ψυχῆς τῆς Ὀδὶλης. Ἡ μελαγχολία αὐτῆς αὕτη δὲν ἐγένετο αὐτῇ ἐχθρὰ, καίτοι ὑπῆρξεν ὅλος διάφορος τῆς μελαγχολίας τῆς κυρίας Ρουβερὰι διὰ τὴν ὁποίαν ἡ μελαγχολία ἦν ἀνάγκη φυσικὴ, διότι ἦν ἠναγκασμένη νὰ θλιβῆται καὶ νὰ λυπῆται. Ἡ δεσποινὴς Μοντωβρὰι εἶχε γνωρίσει τὴν θλίψιν καὶ τὴν ἐγκατέρισεν τὸ πρῶτον ὅτε, βλέπουσα τὸν Ριχάρδον σύζυγον ἄλλης γυναικὸς, εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἀπαγορεύσῃ ἑαυτῇ ἀπὸ τοῦ νὰ σκέπτηται αὐτόν. Τότε ὅμως εἶχε φίλας ἀγαπωμένας, χαριέσσας, αἰτινες ἐβοήθουν αὐτῇ νὰ καθιστᾷ ἥττον ἐπίπονον τὸν βίον κατὰ τὰ μακρὰ ἐκεῖνα ἔτη. Τώρα ὅμως ὅτε ἐκράτει τὸ ἀντικείμενον τῶν ὀνείρων αὐτῆς διὰ τῶν εὐγνωμόνων αὐτῆς χειρῶν, ἦτο σκληρὸν δι' αὐτὴν νὰ ἐπαναπέσῃ ἐν τῇ δίνῃ τῆς ἀβεβαιοῦς.

Καὶ ὅμως ἦτο καρτερικὴ καὶ πρὸ πάντων σωφρονεστάτη. Ἐλεγε καθ' ἑαυτὴν ὅτι ὁ βίος εἶναι μακρὸς καὶ δὲν ἀπελπίζεταί τις ἐν τῷ εἰκοστῷ πέμπτῳ ἔτος τοῦ βίου αὐτοῦ. Ὁ σύζυγός της τὴν ἠγάπα, καὶ θεῖχ χάριτι θὰ τὴν ἠγάπα πάντοτε διότι ἦτο βεβαία ὅτι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ μὴ ἦναι ἀξία τῆς τρυφερότητος αὐτοῦ. Ἀνεθάρρησε λοιπόν, καὶ κατὰ τῶν μικρῶν

τούτων ἐναντιοτήτων, ἐθωρακίσθη δὲ δι' ἐκτάκτου καὶ χαριέσσας λεπτότητος κατὰ τῆς εὐγενεῖς ψυχρότητος τῆς κ. Ρουβερὰι καὶ ἀνέμενε. Ἡ φιλία πάντων ὅσοι ἐξετίμων τὴν ἀξίαν αὐτῆς καὶ αἱ ἐπιτυχίαι ἐν τῷ βίῳ τῶν συναναστροφῶν, εἰς ἃς ἐσύχναζε πολὺ ἐβοήθησαν αὐτῇ νὰ καταστρώσῃ γραμμὴν βίου, ἐξωτερικῶς φαινομένου πλήρους θεληγῆτρων καὶ ἀνεπιτηδεύτου.

VI.

Διέρρευαν οὕτω τρία ἔτη. Ἡ μήτηρ κυρία Βρίς ἠττηθεῖσα ὑπὸ τοῦ δικαίου τοῦ ἰσχυρωτέρου, ἦτοι ὑπὸ τῆς ἐκκεντρικότητος τοῦ ἐγγόνου αὐτῆς ἀπεφάσισε νὰ προσλάβῃ παιδαγωγόν.

Ἡ προσληφθεῖσα ἦν γυνὴ λίαν σώφρων καὶ πεπαιδευμένη πολλοὺς ἦδη ἀναθρέψασα παιδας καὶ ἡ ὁποία καθόσον προῦχῶρει ἐν τῷ πεδίῳ τῆς ἡλικίας εἶχεν ἐκλέξει ὡς στάδιον τὴν δυσχερῆ μὲν ἀλλὰ καὶ λίαν κολακευτικὴν ἐντολὴν νὰ προγυμνάζῃ τοὺς νέους διὰ τὰ Λύκεια. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶχεν ἐπιτύχει ἐκτάκτως καὶ οἱ πάντες ἐμαρτύρουν ὅτι ὑπερέχει κατὰ πολὺ τοὺς παιδαγωγούς ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ διευθύνειν τὰς σπουδὰς καὶ τὴν ἀνατροπὴν νέων κληρονόμων μεγάλων οἰκογενειῶν. Ἡ ἐπαξίως κερδηθεῖσα αὕτη φήμῃ ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τῆς μητρὸς Βρίς, ἥτις ἐπὶ τέλους ἤρξατο νὰ κατανοῇ ὅτι ὁ Ἐδμόνδος ἀπέβαιον ἀνυπότακτος.

Τὰ πράγματα ἐβάδισαν ἀρκούντως ὁμαλῶς ἐπὶ δεκαοκτὰ μῆνον, εἴτα ὅμως τὸ βαρόμετρον κατῆλθε διὰ νὰ μὴ ἀνέλθῃ πλέον, διότι ἀφ' ἐνός μὲν ἡ παιδαγωγὸς δὲν ἔπαυεν ἐπιπλήττουσα, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὁ Ἐδμόνος κατελαμβάνετο ὑπὸ ἐκλάμψεων ὀργῆς καὶ θυμοῦ τοιοῦτου, ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ προῖδη τις ὅτι κατὰ τὴν ἐφηβικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν θὰ ἦτο ἀνοικονόμητος. Πολλάκις ὁ Ριχάρδος ἠναγκάσθη νὰ ἐπεμβῇ, μόνη δὲ ἡ παρουσία αὐτοῦ ἤρκει νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἡσυχίαν καὶ νὰ ἀναγκάσῃ τὸν Ἐδμόνον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν κύκλον τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, διότι ὁ παῖς ἠγάπα τὸν πατέρα αὐτοῦ μετὰ συγκινητικῶν ἐνθουσιασμοῦ. Οὐδένα εὗρισκεν οὕτως ὠραῖον καὶ καλὸν ὅσον τὸν ἀπόντα πατέρα του. Ἀκούων τοῦ ὀνόματος τῆς κυρίας Ριχάρδου Βρίς συνέσπα τὰς ὀφρῦς, ἡ δὲ φυσιογνωμία αὐτοῦ προσελάμβανεν ἔκφρασιν σκληρότητος. Δὲν ἔπαιεν αὕτη ἐὰν ἐστερεῖτο τῆς μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ συμβίωσης. Μόνος σκεπτόμενος εἶχεν ἐξαγάγει τὰ συμπεράσματα ταῦτα. Ἦν δὲ τοῦτο, ὡς εἰκός, ὀλέθριον, διότι ἐὰν περιώριζον ὀλιγώτερον καὶ κατέλιπον αὐτόν μᾶλλον ἐλεύθερον θὰ συνμίλει μετὰ τοῦ Ζαφφέ, ὅστις θὰ ἔδιδεν αὐτῷ νύξεις τινὰς ὑγίεις περὶ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τῶν πραγμάτων. Ἀπὸ τῆς προσλήψεως ὅμως τῆς παιδαγωγοῦ, ὁ Ζαφφέ ἀπώλεσε πᾶσαν ἐπιρροήν, διότι ἡ παιδαγωγὸς καίτοι λίαν ἀγχίνους καὶ καλὴ, εἶχεν ἀποδοκιμάσει ἐν ἑαυτῇ τὴν οἰκειότητα τοῦ ὑπέρτερου τούτου, μέχρις οὗ δυνηθῆναι νὰ κατανοῆται τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν ὑπέρτερων διαφορῶν. Τοιοῦτοτρόπως βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον εὐρέθη ἀπομακρυσμένος τοῦ νεαροῦ αὐτοῦ κυρίου καὶ αἱ εὐκαιρίαι τῆς μετ' αὐτοῦ συνδιαλέξεως ἐξηφανίσθησαν τέλεον ὑπὸ διαφορῶν προφάσεων.

Ἡ μήτηρ Βρίς ἐξετίμα λίαν τὸν Ζαφφέ, διότι ἄνευ τούτου δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ κυβερνήσῃ τὸ ὑποστατικὸν αὐτῆς. Ἐγνωρίζεν ὅμως ἀφ' ἐτέρου τὸ ἀνεπιτήδευτον τῶν ἐκφράσεων αὐτοῦ, ὅπερ ἐπνίγετο ἐντὸς ὀρθοῦ φράσεων, ὅταν εἶχεν τι τὸ ἰδιαζόντως δυσσάρεστον ν' ἀναγγεῖλη, ἀκριβῶς δ' ἔνεκα τούτου ἐφοβεῖτο ἐξ ἐνστικτοῦ τὸν Ζαφφέ διὰ τὸν ἐγγονον αὐτῆς.

Κατὰ τινὰ τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Σεπτεμβρίου, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Ὀδὶλη ἤνοιγε τὰ κιβώτια αὐτῆς μόλις ἐπιστρέψασα ἐκ διαμονῆς ἐβδομάδων τινῶν παρὰ τῷ πατρὶ αὐτῆς ἐν Κρώζ, ἡ θαλαμηπόλος, μὲ ὕψος ἐντρομον ἠγγεῖλε τὴν ἔλευσιν τοῦ Ζαφφέ.

— Ὁ ὑπέρτερος ἐκ Πινὸν ἐπιθυμεῖ νὰ ὁμιλήσῃ ἀμέσως τὸν κύριον! εἶπεν ἡ θαλαμηπόλος.